waterkens. De ... comt oock zyn beginsel in Swaben ... myle boven Rotweil, ... valt in de Ne- ... Rhijn. ... nderheyt te- ... doen, die, ... de ... ine. ... oock de ... de bergen Ruckst... e Gach, der Pijter, ... Aen de- ... in 't stift Elwang, is ... mede ... in het Swartswalt. ... en vol dorpen, ... ecken, sloten, ... principaelste A... rgh is, welke ... Vindelicorum, en somwijl *Augusta Rhæto-* ... begrijpt ... de Lech ... treffelijc- ... Provincie: want ... dat het ... de Vindelici oock aen gheen sijde ... eel landts inghehadt hebben, is 't gheen *Augusta Vindelicorum* ghenoemt wordt, ... ijck onder de Provincie der Rhæten ... de Vindelici, die aen de ander sijde van ... en, van dit deel haren naem oock hebben. ... e rivier Vindus stort sich in de Lech, in de pro- ... der Rheten, ende aenghesien de t'samenloop van dese twee rivieren by Ausburgh geschiedt, wordt dese stadt *Augusta Vindelicorum* ghenoemt. Sy is seer oud, ende voor 'tbeghin van 't Roomsche Rijck onder de Rhæten ende Duytschen beroemt. Den naem Augusta heeft sy van Keyser Augustus, die een Colonie daer henen ghe- schickt heeft, ghelijck oock veel andere steden haren naem van de selve Keyser hebben: als *Augusta Acilia* aen den Donauw, *Augusta Ausciorum* in Vranckrijck, *Augusta Bracarum* in Spanjen, *Augusta Emerita* in Portugal, *Augusta Laphratesia* in Comagena, *Augusta Rauracorum* aen den Rhijn, &c. Ende het schijnt, datmen volck heeft ghesonden, om in de stadt te woonen, tot hulpe teghen de rebellen, ende om de bondt-ghenoten de Roomsche wetten en manier van leven te leeren, korts na dat Tiberius ende Drusus Rhætien ende Vindelicien verwonnen hadden. Van *Augusta*, ende het Duytsche woord Burg is de naem Auspurg ghemaeckt: welck beduydt, πύργον, burcht, oft stadt van Augustus.

Onder Swaben. Sy word nu onder Swabenland ghereekent, sedert dat de manhaftighe Swaben haer over den Donauw begheven, en dese plaetsen beseten hebben. Na de groote schade door Attila ghedaen, heeft de stadt weder begost op te komen, onder de regheringe Theodorici der Ostrogoten Coning. Als de Swaben de Romeynen verdreven, haer over den Donauw binnen de Roomsche palen begeven, heel Rhætien bemachtight, ende met de Alemannen beraetslaeght hadden om de Francen te verjagen, sijn sy by Tolbiack verwonnen: van die tijdt is Ausburgh onder 't ghebiedt geweest der Coningen van Austrasien, tot Carel Martellus toe. anno 1051, den eersten Februarii, heeft Henrick de Swarte in dese stadt een Rijcxdagh ghehouden. In 't jaer 1077, heeft Rudolph Hertogh van Swaben hier oock een Rijcxdagh ghehouden, met de Legaet van Romen, als hy van den Paus Alexander de III, Keyser ghekoren was, teghen Henrick de IV. Onder Keyser Sigismundo, heeftse groote vryheyden ende privilegien verkreghen. In 't jaer 1496, heeft Maximilianus van Oostenrijck, met sijn sone Philips Aertzhertoghe, zyne feestdaghen in dese stadt ghehouden, ende op verscheyde tijden oock veel Rijcxdaghen. In 't jaer 1518 heeft Lutherus, op den Rijcxdagh gheroepen sijnde, hier zyn gheloof beleden. Ende anno 1530, onder Keyser Karel de V, hebben de Protestanten van Duytsland, op den Rijcxdagh alhier de belijdenisse haers gheloofs overghelevert, diemen daerom de Confessie van Augsburgh noemt. Vijfthien jaren daer naer is in dese stadt een religions verdragh ghemaeckt, door Iulius Pflug, Michael Heldt, ende Ioan Isleben, datmen *Interim* heet. Twee jaer daer naer heeft Keyser Karel hier 't Concili van Trent... stight. Onder Ferdinandi I regheringe is de ... sche vrede bevestight.

Ende op ... de oude kerckelijcke geschiedenis- ... so seydtmen, dat eenen Lucius, on- ... Christi 190, het Euangelium tot Augsburg ... heeft, ende den Vooght van Kempter tot ... ke gheloove bekeert, welck nochtans uyt g... otweerdigh histori-schrijver bewesen kan ... er is seeckerder dat onder den Keyser Dio... Narcissus Gerundensis aldaer heeft gheleert, ... um Cretensem bisschop ghestelt, welke met A... Eunomia, Eup... ende andere heyli- ... Keysers Dioc... Overste ghedood ... aren ghedachtenisse ghehouden wordt ... twaelfsten dagh van Oostmaendt. In 't jaer ... brosius, bisschop van Milanen, Albanum ... stum nae Augsbu... gheschickt, om de kercke van de Arriaensche ketter... te suyveren. Anno 618 is Sozimus hier bisschop ghestelt, diemen meynt dat de eerste van dese stadt gheweest is.

Hier sijn twee Arcinalen oft wapenhuysen wel versien, heerlijcke paleysen van de Fuggers; een ghemeyn canael oft waterloop, een Raedt-huys, welck, soomen seyt, de kerck van de Goddin Cybele gheweest is: een wel ghestoffeerde Bibliotheec; veel oude ende schoone kercken. Dese stad light in een vruchtbare ende lustighe valleye aen de Lech, is volckrijck, overvloedigh van alle noordruft, ende vermaert door de menighte der Rijcxdaghen, diemen hier ghehouden heeft. Nu onlangs sijn door den Coning Gustavum van Sueden, &c. hare wallen uytgheleydt, by na de helft vergroot, en uytermaten sterck ghefortificeert, so datse een van de sterckste steden van gantsch Duyslandt is.

Kauf Beyeren. Kauf Beyern, een Keyserlijcke Rijcxstadt, is so gheseydt als ghekochte dorp; wants ten tijden van Keyser Conrad de II, heeft het met vyftigh goude guldens hare vryheydt verkreghen, daerse te voren de Baroenen van 't dorp en van 't hof onderdanigh was.

Vlm. Vlm is gheen minder Keyserlijcke Rijcsstadt, ghelegen aen den Donauw, daer de twee rivieren, de Iler in Algow, ende de Blaur in Wirtenbergherlandt ontspringende, in den Donauw vlieten. Sy heeft den name van de Vlmbomen, die aldaer in groote menighte wassen, en was in voortijden maer een dorp, tot op het jaer 1300, wanneerse een stad is gheworden, ende met muuren en graften omringt. Teghenwoordigh is het een machtige, vaste, en rijcke stadt, met allerley lijfs nootdruft rijckelijcken versien, heeft vele schoone kercken, maer insonderheyt eene, welcke ten aensien van sijne schoone pilaren, konstrijck ghebouw, en heerlijck werck, gheen kerck in Duytslandt (die van Straesburg uytghesondert) in 't alderminste toe en gheeft. De kerck-toorn is seer hoogh, op den welcken in voortijden, eer hy noch met een spits was opghetrocken, Keyser Maximilianus is opgheklommen, om de lustighe omliggende plaetsen te besien. Men seght dat hy met den eenen halven voet op den alderuytersten steen heeft ghestaen, ende den anderen voet in de locht ghelicht hadde, ghelijckmen dan de plaets met sijnen naem daer by gheschrevē noch hedensdaeghs sien kan. Noch sijn daer twee groote marcten, en boven maten groote ende welversiene Amunitie-huysen te sien. De Donauw loopt daer voorby, welcke by de stad beghint vaerbaer te worden. Rontsom de stadt sijn gheen berghen, als Michaelis bergh teghen 't noorden. Haer regheringe is Aristocratisch, ende word van de beste en aensienlijckste burgheren bewaert. Sy hebben twee-en-tseventigh Raedsheeren, welcke uyt den Patriciis, ende ghemeyne burgheren ghekoren worden, ende alles so wel in de stadt als buyten, door hare voorsicht regeeren, ende

SWABENLANDT.

Eertijdts een rijck. De historien ghetuyghen dat Swabenlandt eertijds een Coninckrijck was, *Nu een Hertoghdom.* welck nu maer een Hertoghdom is, hoewel geen Vorst in 't Roomsche Rijck den tijtel des Hertoghs van Swaben ghebruyckt, ... en dat gantsche landt ... *Onder verscheyden Heeren.* heyden Heeren toebehoort. Een deel besit het huys van Oostenrijck in er... Het meeste deel heeft de Hertogh van Wirtenb... Hier sijn veel vrye Rijcxsteden. Ende een deel staet onder de Hertoghen van Beyeren.

Van dit oudt ende wijdt-beroemde volck vermanen alle de Italiaensche histori-schrijvers. Sy hebben eertijdts (gelijck Ptolemæus, Strabo, ende andere segghen) aen de rivièren de Elve, ende de Suevo ghewoont. Nu ter tijdt is haer landt veel kleynder, en het opperste deel van Duytslandt.

Grensen. In 't noorden grenst het aen den Opper-Pfaltz, in 't oosten aen het Hertoghdom Beyeren: in 't zuyden aen Switserlandt; in 't westen aen Elsas.

Landts aert. Dit landschap is (ghelijck Iohannes Aubanus, in sijn schoon tractaetjen van de manieren ende seden der volckeren, fraey schrijft) ten deele effen, ten deele *Vruchtbaerheydt.* berghachtigh. Het aerdtrijck is soo vruchtbaer datter gheen plaets is die niet bewoont en word, behalven daer meeren, berghen ofte bosschen zijn. Het is vruchtbaer van koorn, ende vee, heeft oock vele bosschen, 'twelck menichvuldighe jaght ende voghelvanck daer veroorsaeckt. 't Is een ghesondt land, vol schoone steden, dorpen ende sloten. De kasteelen zijn hoogh, ende door de nature ende menschen vernuft ende arbeyt sterck. Vyt de berghen haeltmen yser, silver, ende andere metalen. De inwoonders sijn koen, sterck, en strijdtbaer; welcke Plutarchus daer om de voornaemste der Duytschen noemt. Wiens lof men seyt soo hoogh gheklommen te zijn, datse, door vroomheydt ende wapenen, de regheringe der wereldt verdient hebben. Het is de vierde Creytz des Rijcx.

Opper Swaben. Opper-Swaben, datmen *Allemannia* heet, na de lae Lemano, so sommighe meynen; begrijpt meestendeel alle het ghenighe, dat de Rhetiers ende Vindelici in haer possessie gehadt hebben, ende wordt in 't noorden met *Palen.* de Donauw, in 't oosten met de riviere Lech besloten; aen 't zuyden stoot het aen de snee-berghen, ende teghen 't westen aen de Boden zee.

Algow. Het landschap Algow, grenst in 't oosten aen Gelach, in 't noorden aen den Donauw, in 't westen aen de Boden zee, ende in 't zuyden aen de sneeu-berghen. Het is een rouw en koudt landt; maer heeft schoone en stercke luyden, vrouwen en mannen, die alle wel spinnen konnen; ende wordt het spinnen, op de dorpen, den mannen voor gheen schande gheacht. Daer is oock overvloedt van vee, als koeyen ende paerden, insonderheyt van schoone jonge veulens. Draeght oock schoone tarwe ende gerste, en is met veel dennen bosschen beset, ende van vele beken, rivierkens, meeren, en dierghelijcke doorwatert.

De Alb. Aen de sijde van de Donauw, sijn noch ettelijcke landschappen, ghelijckmen in de kaerte sien kan, als de Alb, een berghachtigh, steenigh ende rou landt, welckers grondt en velden soo hardt sijn, datmen somtijdts twaelf of veerthien ossen, neffens twee paerden, in de ploegh moet spannen. Hier groeyt veel koorn, haver, en garste; heeft oock allerley vee, als ossen, koeyen, schapen, en verscheyden wild-braedt.

Aen dese contreye grenst ... ck het landeken Albuch, *Albuch.* 't welck berghachtigh en ... vis, ende veel heyde en bosschen heeft, ... is oock vee... schapen, voghelen, wildtbraedt, maer weynigh koren ... haver. De rivier ... scheydt ... selve van Her... ldt, 't welck van *Her...* e... atuur is, ... voorseyde.

... Donauw ... kt hem van de Donauwer *Do... dau...* oorsp... af, tot beneden de Lech... e, en is wel bebou... steden, dorpen, ... ten, welcke nae malkanderen aen beyde sijden ... uw tot onder toe ... en hebben ... koren, ... velden, vee en ... krijghen wijn ghesegh... waren.

Hier sijn noch de Graefschappen ... llenburgh ende Baar.

Aen dees sijde van de Donauw legghen ... El- *Elwangh.* wang, het Graefschap Helfenstain, ende ... *Helfenstain.* die wy om kortheydt voorby gaen.

De Boden zee, die tegen het westen light, wordt in 't *Boden zee.* Latijn *Lacus Acronius*, *Lacus Brigantinus*, ofte *Bodamicus* gheheeten, is een groot meer, welck Swabenlandt van Switserlandt scheydt, ende is lanck tusschen de ses ende seven mylen, en ontrent twee mijlen breedt. Tusschen Roschach en Buchorn, drie mylen breet, ende by Meribung, so men seydt, by de 300 vadem diep. Sy wordt gedeelt in de opper ende neder: de Opper-Boden zee beghint van Lindaw af, ende streckt haer tot het slot Podmen, van welck sy den naem *Podamicus* heeft, als oftmen wilde segghen, der Podmen zee, welcken naem verandert is in Boden zee. Andere segghen, dat hy van sijne grondeloose diepte also ghenoemt is. De Onder- *Celler zee.* Boden zee beghint van Costnitz af, en is gantsch kleyn; wordt oock van Cell, een stedeken daer aen gheleghen, de Celler zee gheheeten. De Rhijn loopt midden door beyde dese zeen, waer in noch vele andere wateren vloeyen, als de Bregentz, welcke uyt 't Bregentzer bosch komt; de Arg, Libach, Schus, Roschach, Steinach, ende andere verscheyde kleyne waterkens, van welcke dese zee in de somer ontrent twee vadem hoogher wordt. Sy blijft schoon, helder ende klaer, ende is om haer diepte niet trobbel. Het gantsche landt rontom de Boden zee is uyter maten vruchtbaer, ende over al met schoone sloten, dorpen, ende steden beset, waer onder sijn vier rijcxsteden, als Constants, Vberlingen, Lindaw, ende Buchorn: als oock de stadt en Graefschap Bregentz, daer van dese zee *Lacus Brigantinus* ghenaemt wordt. Oock zijnder noch de Feder-zee, Albzee, Weissen-zee, ende andere.

Rivieren. Hier sijn vele ende groote rivieren, waer van de Do- *Donauw.* nauw de grootste ende schoonste in Europa is, welcke zynen oorspronck in dit landt heeft, by een fonteyn op den bergh Abnauw: wiens beschrijvinge in het lang staet by de Caerte van de Donauwstroom, by ons uytghegheven ende hier voor ghestelt.

Iler. De tweede naest desen, is de Iler-stroom, die sijn beginsel neemt in de Alpes, ende afkomende door het Iler dal, passeert voorby Kempten, Buxheim, Kelmuts, ende valt een weynigh boven Vlm in den Donauw.

Lech. De Lech, mede een schoone rivier, heeft zynen oorspronck in de Alpes, by een dorp Elpele, ende nederkomende uyt het Lech dal, passeert Reute, Fussen, Sconga, Ausburg, ende stort een weynigh beneden Donawert in den Donauw.

Mindere rivieren. De mindere rivieren sijn de Bregentz, Ober ende Onder Arg, Schus, Ablach, Risz, Rott, Eschbach, Gantz, Mindel, Smutter, Wertach, Sinckel, ende aen dees sijde van de Donauw, Luchart, Blaur, Lon, Brentz, Egweid, Kochern, ende ontallijcke veel beecken, ende mindere